

---

## HET UITEENVALLEN VAN HET FAMILIEVERBAND BIJ DE KOLGANS

---

Jules Philippona

### INLEIDING

Bij ganzen zijn de familiebanden hecht. Mannetje en vrouwtje blijven elkaar vaak voor het leven trouw. De jongen verlaten de ouders pas als ze 9 of 10 maanden oud zijn (Bauer & Glutz von Blotzheim, 1968).

In de literatuur zijn over die scheiding weinig waarnemingen bekend. Ten dele komt dat, omdat het bij de meeste soorten ganzen in de winter al spoedig zeer moeilijk is, de jonge van de oude vogels te onderscheiden. Bij de kolgans (*Anser albifrons*) en de rotgans (*Branta bernicla*) kan dat wel.

In dit artikel zijn eigen waarnemingen betreffende de kolgans verwerkt. Enige literatuur over de kolgans en de rotgans is geraadpleegd.

### METHODE

Oude en jonge kolgans zijn in de winter en zelfs tot ver in het voorjaar duidelijk van elkaar te onderscheiden. Het belangrijkste verschil tussen beide leeftijds groepen is het al of niet bezitten van de bekende zwarte buikstrepen. Eerst missen de jonge vogels ook nog de witte bles, maar dat verandert geleidelijk: aan het eind van de winter bezitten de meeste jongen een min of meer volledige bles. (Zie foto).

Met de nodige moeite is het mogelijk om in pleisterende troepen kolgans de families te onderscheiden, omdat de leden van een familie zich in het algemeen niet ver van elkaar verwijderen en onderlinge samenhang laten zien.

De basisgegevens voor dit artikel bestaan uit leeftijdstellingen, waarvan de uitkomsten voor maart en april vergeleken werden met die van de maanden ervoor.

### ENIGE GEGEVENS UIT DE LITERATUUR

In de rapporten van de U.S. Fish and Wildlife Service staan nogal eens waarnemingen die betrekking hebben op het familieverband bij ganzen. Het is wel interessant daarvan iets aan te halen, omdat de gegevens opnieuw bevestigen dat de oude en de jonge dieren inderdaad geruime tijd bij elkaar blijven.

Lynch (1964) stelde onder kolgans families die al in oktober 1963 aan de Golfkust (Texas en Louisiana) arriveerden vast, dat veel adulte vogels werden vergezeld door hun jongen, maar dat er vooral nadat de vogels na een storing weer geland waren, ook een aantal jongen los van de ouders stonden.



### -kolganszen-

Op de voorgrond van links naar rechts: een volwassen vogel en twee jongen met verschillend ontwikkelde witte bles.

Nabij het Zwarte Meer - maart 1977.

Kennelijk is een dergelijke breuk maar van korte duur; de vogels vinden elkaar daarna al spoedig terug.

Waarnemingen die tien jaar daarna in dezelfde gebieden werden gedaan (Lynch & Voelzer, 1974) toonden aan, dat onmiddellijk na de aankomst van de vogels, vele jongen (1/3 van het totaal) ogenschijnlijk verweesd waren. Het gemiddelde aantal jongen per familie was 2,13. Een week later was de toestand anders. Toen leefde slechts 3,8% van de jongen niet in familieverband. Bovendien was het aantal jongen per familie gestegen tot gemiddeld 2,75.

Het is dus duidelijk dat de familieband in de herfst nog hecht is, ook al raken de leden van de familie elkaar tijdens

de trek of bij een storing wel eens kwijt.

Bij de rotgans is het bewijs van een langdurig familieverband ook al vaak geleverd. Palmer (1976) bijvoorbeeld schrijft dat de oude vogels als ze in het broedgebied arriveren soms nog door de jongen worden vergezeld, ofschoon deze daar gemiddeld toch tien dagen later aankomen.

Ook in ons land zijn de ervaringen met de rotgans gelijkloend: Bart Ebbinge (mond.med.) zag op Terschelling in april en mei nog vele intact zijnde families, hoewel ook af en toe losse vogels in jeugdkleed werden gezien.

Uit vele waarnemingen is het duidelijk

dat oude en jonge ganzen tot het eind van de winter of nog aanzienlijk langer, in familieverband leven. Maar wanneer vindt de scheiding plaats en hoe kunnen wij in het veld daarvan iets gewaar worden?

Als het juist is, dat de jongen aan het eind van de winter zelfstandig en los van de oude vogels gaan leven, dan zou dat bij de kolgans in het veld te zien moeten zijn. Verder zou het jongenpercentage in de pleisterende troepen kolganzen tenslotte moeten stijgen, als volwassen vogels eerder in de richting van de broedgebieden wegtrekken dan de jongen.

In de literatuur vond ik slechts één waarneming die het bovenstaande bevestigt. Holz (1973) deed leeftijdstellingen bij kolganzen in de buurt van Greifswald (D.D.R.). Het percentage jongen nam in twee seizoenen aan het eind van de winter en in het vroege voorjaar sterk toe. Het gemiddelde in 1970 - 1971 was tussen 45 en 48% en steeg begin april tot 80%. Het volgende jaar was het wintergemiddelde tussen 9,5 en 12,5%, in april bereikte het bijna 39%. Holz neemt aan dat de familiebanden aan het eind van de winter uiteenvallen en dat de volwassen vogels eerder wegtrekken dan de jongen.

De gang van zaken lijkt dus wel duidelijk te zijn. Alleen waarnemingen van Jones & Jones (1966) aan rotganzen op een pleisterplaats in Alaska geven toch nog twijfel over de tijd dat de scheiding plaatsvindt. Zij namen waar dat bij de rotganzen het familieverband in het begin van de herfst wel bestond, maar dat er omstreeks half oktober desintegratie plaatsvond, welk proces binnen een week voltooid was. De jongen en de ouden waren vanaf die tijd niet meer in families verenigd. Het is niet bekend of het verschijnsel ieder najaar in Alaska voorkomt. Waarschijnlijk gaat het om een uitzondering.

#### RESULTAAT VAN DE WAARNEMINGEN IN NEDERLAND

Bij de kolgans werden vanaf 1957-58 iedere winter leeftijdstellingen gedaan. Omdat de gegevens meestal niet tot het eind van de winter en zeker niet tot het voorjaar werden verzameld, is het niet mogelijk om na te gaan of het jongenpercentage tenslotte duidelijk steeg.

In 1977 en 1978 konden echter bij het Zwarte Meer (pleisterplaats IJsseldelta) tot laat in het seizoen groepen kolganzen worden gekontrôleerd. De toen verzamelde gegevens worden hieronder vergeleken met de tellingen over de gehele winter.

#### 1976 - 1977

Gemiddeld % jongen tot begin maart (laatste datum 5 maart) 38,8 (n= 10.000).

15 maart : 61,6% jongen (n= 700).  
16 maart : 67,3% jongen (n= 300).

#### 1977 - 1978

Gemiddeld % jongen tot begin maart (laatste datum 5 maart) 27,1 (n= 7200).

12 maart: 38,7% jongen (n= 300).  
18 maart: 38,4% jongen (n=1000).  
9 april: 81,5% jongen (n= 270).

15 april: 86,2% jongen (n= 195).  
16 april: 88,2% jongen (n= 187).

De sterk gestegen percentages jongen vanaf midden maart zijn duidelijk. Dit klopt met de waarnemingen van Holz (1973).

Bij de waarnemingen van april 1978 viel het op, dat veel jongen geen deel uitmaakten van familieverbanden. Kennelijk waren jonge en oude vogels vaak al gescheiden.

#### SAMENVATTING

In 1977 en 1978 kon bij groepen kolganzen die laat in het winterhalfjaar en tot in het voorjaar overleven in het gebied van de IJsseldelta, worden vastgesteld dat het percentage vogels in jeugdkleed binnen de troep sterk steeg. Ook bleek dat vele jongen niet meer in familieverband leefden.

Aangenomen moet worden, dat volwassen vogels gemiddeld wat eerder wegtrekken dan de jongen die niet langer tot families behoren.

Doordat de waarnemingen slechts een vrij klein aantal ganzen omvatten, is het mogelijk dat het familieverband in veel gevallen langer standhoudt dan de hier vermelde gegevens suggereren. Om daarover zekerheid te krijgen zou dit onderzoek in april en mei moeten worden voortgezet op de pleisterplaatsen waar de kolganzen dan in meerderheid verblijven, dus in de D.D.R., Polen en de Sowjet-Unie.

#### LITERATUUR

- Bauer, K.M. & U.N. Glutz von Blotzheim. 1968. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 2. Frankfurt am Main.
- Holz, R. 1973. Über das Zugverhalten der Blessgans am Greifswalder Bodden. Der Falke 20: 408-414.
- Jones, Robert D., Jr. & Dorothy M. Jones. 1966. The process of family disintegration in Black Brant. The Wildfowl Trust. 17th Annual Report: 75-78.
- Lynch, John J. 1964. Reproductive success in North American Geese. Section V. The White-fronted Goose: 7-8. Lafayette, Louisiana.
- Lynch, John J. & James F. Voelzer. 1974. Productivity and mortality among geese, swans and brant wintering in North America. Section VI. Gulf-wintering Whitefronts: 14-17. Lafayette, Louisiana.
- Palmer, Ralph S. 1976. Handbook of North American Birds. Vol. 2. New Haven en London.

#### SUMMARY

#### FAMILY DISINTEGRATION IN THE WHITE-FRONTED GOOSE

The pair bond in geese is permanent and juveniles normally stay with their parents until the end of the winter or until the next breeding season.

Age group counts in White-fronted Geese (*Anser albifrons*) have been done in The Netherlands (locality IJsseldelta) in 1977 and 1978. Increasing percentages of juveniles were found in flocks in March 1977 and in March and April 1978. Several unattached young birds were seen especially in April 1978.

The observations seem to prove, firstly, that disintegration between adult and juvenile birds occurs at least in a part of the families in March and April and secondly, that adult birds start their spring migration somewhat earlier than the unattached juveniles.

Adres: Noordermeent 29,  
8317 AA Kraggenburg (N.O.P.),  
tel. 05275-2571.